

Отримано: 6 червня 2023 р.

Прорецензовано: 10 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 12 липня 2023 р.

e-mail: oksananychko@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-650-606X>

Web of Science Researcher ID: H-6424-2017

e-mail: irenas7217@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5093-9516>

Web of Science Researcher ID: Q-8134-2017

e-mail: tetianayurchyshyn@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3299-0486>

Web of Science Researcher ID: I-1885-2017

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-95-100

Ничко О. Я., Стецько І. І., Юрчишин Т. В. Розширена структурна компонента професійної комунікативно-мовленнєвої моделі перекладача: дослідження аспектів риторичної компетенції в контексті мовної підготовки майбутніх перекладачів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 95–100.

УДК: 811.111

Ничко Оксана Яромірвна,
кандидат філологічних наук,
Західноукраїнський національний університет
Стецько Ірина Іванівна,
кандидат педагогічних наук,
Західноукраїнський національний університет
Юрчишин Тетяна Василівна,
кандидат філологічних наук,
Західноукраїнський національний університет

РОЗШИРЕНА СТРУКТУРНА КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВОЇ МОДЕЛІ ПЕРЕКЛАДАЧА: ДОСЛІДЖЕННЯ АСПЕКТІВ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В КОНТЕКСТІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

У статті розглянуто та здійснено аналіз комунікативно-мовленнєвої складової професійної компетентності перекладача – її риторичний аспект. Окреслена необхідність підвищити рівень сформованості найвищого компонента професійної комунікативної компетенції філологів-перекладачів шляхом комунікативно-риторичного наповнення змісту навчання. У статті конкретизовані поняття риторична компетентність у перекладацькій діяльності та риторична культура – її складова. Домінантним у цьому напрямі є засвоєння спекурсу «Основи іншомовної риторики» для освітньо-професійної програми «Бізнес комунікації та переклад», який передбачає ознайомлення студентів із теоретичними досвідом риторики та практичними комунікативно-риторичними вміннями для вирішення низки професійних завдань. Метою курсу є опанування майбутніми перекладачами риторичних відомостей, що спонукають до професійно-зорієнтованого комунікування з напрацюванням комплексу вправ для входження у риторичну ситуацію (візуальної риторики), методом риторичного аналізу тексту, методом імпровізаційних завдань з метою залучення студентів до спонтанних та підготовлених публічних виступів (вербальної риторики). В результаті розширюються рамки риторичної компетенції перекладачів: удосконалюється мовлення як риторична діяльність, розвиваються навички публічних виступів, подолання комунікативних бар'єрів, набуваються навички самопрезентації, виробляється логічна, психологічна та морально-естетична й етична компетенції, формується власний риторичний стиль. У дослідженні проаналізовано погляди вітчизняних та світових науковців на складові риторичної компетенції та безпосередній зв'язок риторичних знань із перекладацькими теоріями та діяльністю перекладача. Йдеться про необхідність опанування майстерністю аргументованого та переконливого мовлення у різних комунікативних ситуаціях, у синхронному перекладі, зокрема. Доведено, що оволодівши мовно-риторичною компетенцією перекладач вибудовує оптимальне спілкування стає вмілим мовцем та є здатним для вироблення власних риторичних ресурсів необхідних для ефективного здійснення професійної перекладацької діяльності. Крім того, у статті зацікавлено увагу на потреби майбутнього перекладача у володінні риторичною культурою – мовленнєвих знань, вправному володінні риторичними засобами необхідних для здійснення перекладу текстів різних жанрів та стилів. Звернено увагу на риторичний аналіз текстів та доведено, що вміння таким чином проаналізувати текст – важлива складова риторико-комунікативної компетенції майбутніх перекладачів. Робота репрезентує схему структури промови, що допоможе студентам у підготовці та виголошенні власної творчості. З'ясовано, що тренінгові вправи та практикуми сприяють залученню студентів у риторичну ситуацію, набуттю досвіду риторичного акту та риторичного мовлення. Зроблено висновок, що вивчення риторики й володіння риторичною компетенцією є одним із важливих завдань підготовки фахівців з перекладу. Визначено перспективи подальших розвідок з цієї проблематики.

Ключові слова: риторична компетенція, неориторична особистість, візуальна риторика, вербальна риторика, музична приторика, риторична тріада, риторична діяльність, суб'єкт риторичної діяльності, риторична ситуація, риторичний аналіз, риторичні фігури, риторичні засоби.

Oksana Nychko,
Candidate of Philological Sciences,
Western Ukrainian National University
Iryna Stetsko,
Candidate of pedagogical sciences,
Western Ukrainian National University
Tetiana Jurchyshyn,
Candidate of Philological Sciences,
Western Ukrainian National University

THE EXTENDED STRUCTURAL COMPONENT OF PROFESSIONAL TRANSLATOR'S COMMUNICATIVE SPEECH MODEL: RESEARCH ON ASPECTS OF RHETORICAL COMPETENCE WITHIN THE CONTEXT OF LANGUAGE TRAINING OF FUTURE TRANSLATORS

The article examines and analyzes the communicative speech component of translator's professional competence – its rhetorical aspect. The research outlines the need to increase the level of formation of the highest component of the professional communicative competence of philologists and translators by means of communicative and rhetorical training content. This scientific investigation specifies the concepts of rhetorical competence in translation and rhetorical culture as its component. The mastery of the special course "Fundamentals of Foreign Language Rhetoric" for the educational and professional program "Business Communication and Translation" is dominant in this direction, which involves familiarizing students with the theoretical experience of rhetoric and practical communicative and rhetorical skills for solving a number of professional tasks. The purpose of the course for future translators is to master rhetorical information that encourages professional-oriented communication with the development of a set of exercises for entering a rhetorical situation (visual rhetoric), the method of rhetorical analysis of a text, the method of improvisational tasks with the aim of involving students in spontaneous and prepared public performances (verbal rhetoric). As a result, the scope of the translators' rhetorical competence is expanded: speech as a rhetorical activity is improved, public speaking skills are developed, communication barriers are overcome, self-presentation skills are acquired, logical, psychological, moral-aesthetic and ethical competences are developed, and one's own rhetorical style is formed. The study analyzes the views of domestic and international scientists on the components of rhetorical competence and the direct connection of rhetorical knowledge with translation theories and translator's activities. It dwells on the need to master the skill of argumentative and persuasive speech in various communicative situations, in simultaneous translation, in particular. It has been proven that having mastered linguistic and rhetorical competence translator builds optimal communication, becomes a skilled speaker and is able to develop his own rhetorical resources necessary for the effective implementation of professional translation activities. In addition, the study focuses on the need of the future translator to possess rhetorical culture – speech knowledge, skillful mastery of rhetorical tools necessary for translation of texts of various genres and styles. Attention is drawn to rhetorical analysis of texts and it is proved that the ability to analyze the text in this way is an important component of the rhetorical and communicative competence of future translators. The work represents a diagram of the structure of a speech, which will help students in preparing and delivering their own creativity. It is found out that training exercises and practicums contribute to the involvement of students in a rhetorical situation, the acquisition of experience in a rhetorical act and rhetorical speech. It was concluded that studying rhetoric and possessing rhetorical competence is one of the important tasks of training translation specialists. Prospects for further research on this issue have been identified.

Keywords: rhetorical competence, non-rhetorical personality, visual rhetoric, verbal rhetoric, musical rhetoric, rhetorical triad, rhetorical activity, subject of rhetorical activity, rhetorical situation, rhetorical analysis, rhetorical figures, rhetorical devices.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями.

Прагнення українського суспільства всебічно інтегруватися у європейський простір зумовлюють гостру потребу пошуку ефективних способів удосконалення та модернізації комунікативно-мовленнєвих якостей професійної компетенції майбутніх лінгвістів-перекладачів у закладах вищої освіти України. Для формування мовної особистості перекладача необхідно не тільки майстерно володіти лінгвістичними вміннями та навичками отриманими після здобуття вищої освіти, але і швидко та якісно транслювати необхідну інформацію чи певний матеріал тому, хто цього потребує, адже сучасний світ – інформатизований, глобальний та інноваційно-технологічний. Тому актуальним постає питання перед мовними здобувачами вищів: готовністю до належної конкурентоспроможності на ринку праці у перекладацькій сфері, здатністю до креативності у своїй професії, вмінням ефективно комунікувати з іншими людьми, налагоджувати контакти та розширювати зв'язки, реалізувати себе в різних комунікативних ситуаціях. Виклики сучасного інформаційного суспільства – це здатність впливати і переконувати за допомогою різних видів комунікації, володіючи при цьому колосальним потоком інформації. Здатність оперувати різноманітними комунікаційними компетентностями тісно пов'язані із риторичною практикою – пріоритетною, довершеною складовою професійних мовленнєвих навичок фахівця-словесника. Опанування майстерністю усної комунікації у всіх її проявах і функціях – це досягнення професіоналізму філологів нової генерації. Для високої результативності цього освітнього завдання безсумнівно допомагає застосування риторичних принципів – аналізу, аргументації, конкретизації та критики. На часі стоїть питання про підготовку *неориторичної* (курсив наш. – О.Н.) мовної особистості – опанувати знання і вміння риторичної компетенції, творити власні думки і ідеї, ефективно, переконливо та логічно комунікувати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання риторичної компетенції, мовно-риторичної комунікації, риторичної освіти, опанування професійно мовно-риторичних вмінь, ефективності риторичної діяльності та її структури, риторизації навчання, мовно-риторичної культури майбутніх перекладачів, перекладацького аспекту викладання риторики продовжує зацікавлювати багатьох вітчизняних дослідників – лінгвістів та новаторів-методистів. Наукові доробки теоретичного і прикладного аспектів професійної підготовки майбутніх здобувачів-гуманітаріїв окреслюють численні вітчизняні розвідки та студіювання Л. Струганця, Л. Мацько, В. Русанівського, О. Волкової, Н. Голуб, Н. Дикої, Г. Сагача, Н. Бабич, С. Гурвича, Д. Александрова, А. Первушиної, М. Пентилока, М. Бахтіна, В. Виноградова, А. Михальської, І. Хоменка, І. Якобчук, Т. Воронцової, В. Вандишева, О. Симакової, О. Бабкіної, О. Борецького, Л. Горбача, Ч. Далецького, С. Меньшеніної, Л. Семячко, В. Нищета, С. Абрамовича, М. Кошанського, Г. Онуфрієнка, О. Ворожбитова, І. Іванчук, А. Лісовського, А. Мудрика, Т. Конівіцької, С. Толочка, Н. Янца, І. Звереві, Л. Мамчура, Л. Горобця, О. Симакової, Г. Онуфрієнка, Л. Ткаченка, О. Кучерука, Я. Білоусової, А. Усатого, Є. Снегіррової, О. Шупти, В. Муратової, Р. Дружененка, С. Горобець, О. Корчова, Т. Космеди, С. Романчука, І. Горошкіна, Н. Цісар, Л. Башманівської, Н. Баран та ін. Справжній «риторичний бум» педагогів-практиків-риторів з проблематики викладання практичної риторики та неориторичної у вишах, питання мовно-риторичної освідченості, формування риторичної компетентності (далі – РК) та ораторського мистецтва й культури, методичних рекомендацій та прийомів з основ аргументації, доповнюючи риторикознавчі студії великою кількістю порад та зразків виступів сучасних ораторів, вправному вмінню володіти словом, технікою мовлення публічного виступу, розвитку риторичного мистецтва з психологічними та емоційними прийомами переконання, міжкультурних риторичних підходів до комунікації, дослідженням в галузі візуальної риторичності та фігуральності мови, впливом риторичних знань у перекладацьких студіях спостерігаємо у наукових розробках американсько-канадських та західних дослідників: Thomas Wilson, E. Slembeck, W. Wills, Chris Anderson, Carsten Bredemeier, Catherine C. Braun, Carmen Gallo, Michael MacDonald, Glen Wilson, Catherine McLaughlin, Keith Ferrazzi, Robert Cialdini, Alexander Jutkowitz, Sonja Foss, Theresa Enos, Thomas O. Sloane,

Roffee, J. A. Marc Fumaroli, Allison, Nova, Gray, Chaïm Perelman, J. W. Howell W.S., José M. Dávila-Montes, St. André J., Torresi, I, Emily Knapp, Russell Scott Valentino, Jacob Emery, Bloomington Sibelan Forrester, Tomislav Kuzmanović, R. Barthes, A. Wierzbicka, Teun Adrianus Van Dijk, Paul Soper, J. Toman, D. Carnegie, Susan Bassnett, David Damrosch, Emily Apter, Paul de Man, J. Derrida, Lawrence Venuti, Brett Luncford, Estefania Olid-Pena, Henriette Van Der Blom, Ruzika Perovic, Soumia Bardhan, Florin D. Salajan, B. Mortara Garavelli та ін. Однак у контексті риторичної підготовки майбутніх перекладачів спостерігаємо обмаль напрацювань щодо досліджень риторичних вмінь та риторичних компетенцій, риторизації перекладацьких компетенцій при викладанні предмету «Риторика» іноземною мовою.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні здобуття засад риторичної освіти та дослідженні аспектів риторичної компетенції майбутніх перекладачів у модерно-інноваційних умовах згідно потреб ринку перекладу, у розширенні перекладацької компетенції шляхом опанування елементів риторичних відомостей, поглибити та удосконалити знання про мову, ефективну мовну комунікацію, підвищити мовно-мовленнєву культуру, розвивати спонуку до розгляду та аналізу жанрової парадигми риторичних текстів та промов, тим самим здійснити професійно важливу мовно-риторичну підготовку у рамках мисленнєво-мовленнєвої перекладацької практики студентів ОКР «Бакалавр» напрямку підготовки за освітньо-професійною програмою «Бізнес-комунікації та переклад» ЗУНУ (м. Тернопіль) філологічного профілю під час вивчення лінгвістичної дисципліни «Основи іноземної риторики» англійською мовою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Компоненті комунікативної компетенції, а саме, *риторичній (курсив наш. – О.Н.)* у професійній підготовці фахівців присвячені численні наукові розвідки та дослідження. Вважаємо за необхідне звернутися до напрацювань вчених В. Нищети, Н. Голуб, О. Симакової, О. Бабкіної, Л. Горобец та ін. – дослідників змісту та структури РК. Багато вчених схиляються до думки, що основою РК є мовні і риторичні знання та вміння, мовленнєві дії необхідні для ефективного комунікування, а саме у здатності генерувати (продукувати) чи транслювати й виголошувати публічно авторський текст послуговуючись стратегіями і тактиками спілкування, експресивно-емоційними і логічними мовними засобами та риторизованими технологіями (за В. Макаровим та В. Нищетою) для досягнення найвищого рівня комунікативної компетенції та комунікативної мети, до ефективного мовлення та вправного здійснення професійної діяльності (Нищета, 2013). При цьому важливо зазначити (за С. Толочко та М. Ковалик) що феномен «риторичної компетентності» включає у собі не лише виголошення тексту, а *вмотивовано, аргументовано та переконливо (курсив наш. – О.Н.)* його донести до адресата, внаслідок чого виробляється індивідуальний ораторський стиль мовця (Ковалик, 2021). У цьому і вбачаємо корисність риторики для майбутніх перекладачів, адже першочергово вона вчить як стати успішними мовцями, спонукає до удосконалення комунікативно-мовленнєвих навичок. Цілком зрозуміло, що володіння переконливим мовленням має позитивний вплив на особистість і професійно необхідне у першу чергу фахівцям-філологам. Синхронні перекладачі мають справу з унім перекладом тексту і саме він є видом ораторського мистецтва. Вправно володіти останнім і допоможуть знання риторики, озброїти здобувачів корисними інструментами – риторичними прийомами – засобами майстерності мовлення для здійснення ефективного перекладу тексту. На часі постає необхідність підготувати компетентних, креативних, інноваційно-зорієнтованих фахівців, які володіють майстерністю РК та здатні швидше адаптуватися в полікультурному середовищі, гнучко вирішувати різноманітні комунікативні завдання, що безпосередньо пов'язані з їхньою професійною діяльністю.

Вчена Є. Снегіррова, одна з небагатьох, яка досліджувала зв'язок риторики та послідовного й усного перекладу наголошує на «неоціненній допомозі» риторики у формуванні майстерності мовлення перекладачів-синхроністів. Дослідниця опосередковано говорить про те як професійний перекладач, досягнувши високого рівня РК «ототожнюється» та «ідентифікується» зі своїм мовцем. Це означає, що перекладач сприймається як самий мовець, якого перекладають, тобто перекладач «розчиняється» в особі мовця. Сприйняття перекладу як оригіналу, а саме, поверхнєве відношення до оригінального тексту, легкості розуміння перекладу – інноваційні перекладацькі стратегії – має свою передісторію (Снегіррова, 2009). В кінці 20 століття одна з найвідоміших фігур сучасного перекладознавства, американський теоретик та історик перекладу, перекладач з італійської, французької та каталонської мов Лоуренс Венуті (Lawrence Venuti) висуває теорію «невидимості перекладача» (translator's invisibility) на фоні «прозорості перекладу» теоретиків-постструктуралістів мовного дискурсу та тісно переплітається з риторичною категорією етосу (ethos) – авторитетом перекладача (Венуті, 2008). Останнє є поняттям, категорією риторики суспільно-морально-етичної поведінки мовця, його моральною позицією, творцем умов для здійснення мовлення. «Невидимість перекладача» асоціюється з легкістю сприймання вихідного тексту внаслідок чого автор оригінального тексту стає більш «видимим» і не «заплямовується» перекладацькими адаптаціями (Валентіно, Емері, Форрестер, Кузманович, 2017). Фундаментом у мовленнєвих ситуаціях виступають класичні категорії риторики – *кайрос* (часовий вимір), *етос* (дійова особа) та *лексис* (стиль викладу), які, безумовно, дотичні до перекладу. Науковиця Є. Снегіррова висуває три мовно-мовленнєві аспекти у процесі навчання перекладача, де риторика відіграє важливу роль. Це *фонетичний аспект*, (*тут і далі курсив наш. – О.Н.*) який авторка асоціює з виразним мовленням (наголос, артикуляція, інтонація) перекладача, паузація; *лексикологічний аспект*, який практик-експериментатор позиціонує у вимірі влади слова і мовлення та *граматичний аспект*, який науковиця виділяє як найважливіший компонент мови і мовлення (Снегіррова, 2009).

О. Шупта виокремлює риторичну культуру як важливу підскладову РК у підготовці майбутнього перекладача. На думку дослідниці вона полягає у відборі та використанні лінгвістичних засобів, стратегій та тактик, перекладацьких трансформацій, стилістичних особливостей публічного дискурсу, комунікативно-мовленнєвого етикету. Вважаємо що риторична компетентність та риторична культура є суміжними та дотичними поняттями, адже в основі обох лежить комунікативний компонент. Погоджуємося із судженнями дослідниці, яка стверджує, що в основі риторичної культури лежать чотири компоненти: *мотиваційний* (*тут і далі курсив наш. – О.Н.*) – коли перекладач усвідомлює риторичність та необхідність риторичного самовдосконалення своєї професійної діяльності; *інтелектуально-творчий* – коли перекладач слідує за правильністю, виразністю і чистотою свого мовлення, багатством словникового запасу, здібностями до текстотворення; *психологічний* – коли перекладач психологічно готовий до публічного виступу; *рефлексивний* – здатність проаналізувати якість виконаного професійного завдання (Шупта, 2015).

В Україні у навчальних планах багатьох ЗВО на кафедрах української філології передбачено вивчення основ риторики та ораторського мистецтва як обов'язковий предмет для опанування практично на всіх спеціальностях. З'являються приватні студії, центри, факультети риторики. Кафедра іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій ЗУНУ (м. Тернопіль) освітньо-професійної програми «Бізнес комунікації та переклад» за спеціальністю 035 «Філологія» серед навчальних дисциплін пропонує здобувачам перекладу елективну дисципліну «Основи іншомовної риторики», яка викладається англійською мовою на II-ому році професійної підготовки. Навчальний предмет за вибором викликає зацікавлення у студентів даної спеціальності. Адже в основі професіоналізму філолога безсумнівно, лежить риторично-мовленнєва компетентність. Тому вважаємо за необхідне враховувати специфіку спеціальності фахової підготовки перекладачів при розробці навчального курсу, як, наприклад, розвивати та розширювати мовленнєву культуру – обов'язковий компонент риторичної компетентності, що дозволяє володіти основами успішної комунікації та презентації філологів-перекладачів. Навчальна дисципліна ставить за мету ознайомити студентів з основними правилами та канонами риторики, основами красномовства, способами виголошення промови, виражальними засобами риторики, удосконалити практичні вміння та навички мисленно-мовленнєвої майстерності, опанування форм ефективної переконуючої комунікації за нестандартних ситуацій життєвого і професійного спілкування, сформувати уміння та навички ораторського мистецтва, розвинути майстерність створювати і виголошувати публічні промови. Спецкурс має на меті розвинути ціннісно-сміслову, загальнокультурну, навчально-пізнавальну, інформаційну, текстотвірну, інтерпретаційну, комунікативну компетентності майбутніх філологів-перекладачів. Курс вивчення «Основи іншомовної риторики» вивчається лише один семестр та складає 56 год. – 28 год. – лекційних та 28 год. – практичних занять, що супроводжується текстовим матеріалом-лекціями, презентаціями, аудиторними дискусіями, індивідуально-груповими завданнями. Самостійна робота дисципліни становить (62 год.) мета якої – викликати у студентів щире бажання займатися самовдосконаленням у напрямі формування власних риторичних умінь та навичок у майбутньому шляхом включення у риторичну практику. Від здобувачів очікується набуття риторичної компетентності та навичок публічного й міжособистісного спілкування в майбутній професійній діяльності перекладача. Ідейно-тематичний зміст лекційного курсу, який передбачає надати студентам вичерпні теоретичні знання з даного предмету визначає наступні розділи: 1. Риторика як наука та навчальна дисципліна. Закони риторики. 2. Логічні основи риторики. Форми правильного мислення. 3. Мовленнєва діяльність. Функціональні стилі мовлення. Різновиди публічних промов. Жанри монологічного і діалогічного мовлення, дискурс (виступ, промова), тропи, риторичні фігури. 4. Підготовка промови. Створення концепції та стратегії спілкування. 5. Розробка тактики промови. 6. Логіка доведення та спростування у риторичній аргументації. 7. Техніки ефективного переконання. 8. Мовленнєві засоби спілкування. 9. Невербальні засоби спілкування. 10. Психологічні основи риторики. Образ оратора. Культура оратора. Функції та ролі доповідача. 11. Риторичний аналіз. Види красномовства. 11. Ділове спілкування у професійній діяльності перекладача. Етика та етикет перекладацької діяльності. Тематика практичних занять окреслюється наступними розділами: 1. Риторичні канони. Риторична тріада Арістотеля: *етос, логос, патос*. Класичні риторичні школи: видатні імена, теорії, напрямки. «Риторика» Арістотеля. Школа софістів і риторична школа. Розробка концепції та стратегії публічної промови. Визначення тактики промови. Правила та засоби переконання у публічній промові. Оратор і аудиторія. Проголошення публічної промови. Техніки ефективного переконання. Мовленнєві засоби спілкування. Фігури думки. Фігури тропи. Техніка мовлення. Невербальні засоби спілкування. Політичне красномовство. Академічне красномовство. Мова дипломата. Судові дискусії. Ділове мовлення. Зв'язок риторики із суспільно-політичною діяльністю.

Значна увага надається підготовці майбутніх виступів для філологів-перекладачів, адже їм доведеться бути в центрі низки ділових подій, здійснювати переклад великих самітів та конференцій у присутності величезної цільової аудиторії. Тому вивчення риторики має на меті навчити студентів використовувати надбання риторичної думки, репрезентувати власні думки – передумова успішної комунікації, яка, безумовно веде до здійснення успішного перекладу та вміння вдало передати інформацію публіці. Розглянемо аспект активізації риторичної діяльності – аспект публічного мовлення. У процесі риторичного аналізу ми ніби «проходимо» текст поетапно, відповідно до процесу його творення, до результатів виголошення, використовуючи знання розділів класичної риторики: *інвенції* (тут і далі курсив наш. – О.Н.) (пошук та систематизація матеріалу для переконання), *диспозиції* (чітка послідовність частин промови), *елокуції* (мовно-риторичні засоби), *меморії* (запам'ятовування тексту промови), *акції* (презентація промови) та *релаксації* (підбиття підсумків ораторської комунікації). **Вправа 3. Завдання 3.1.** Викладач задає фрагменти риторичних текстів для аналізу: політичної промови, промови у художньому творі та пісенного тексту (музичної пориторики). Студенти уважно знайомляться з риторичними текстами, звертаючи особливу увагу на фразування найпереконливіших їх частин – початку і кінця промов. **Extract A. “I have A Dream” Martin Luther King:** “I say to you, my friends, that even though we must face the difficulties of today and tomorrow, I still have a dream that one day this nation will rise up and live out the true meaning of its creed: ‘We hold these truths to be self-evident; that all men are created equal...’”; **Extract B. “Old Major’s Speech” (Animal Farm by George Orwell):** “Comrades you have heard already about the strange dream that I had last night. But I will come to the dream later. I have something else to say first. I do not think, comrades, that I shall be with you for many months longer, and before I die, I feel it my duty to pass on to you such wisdom as I have acquired...”; **Extract C. “Imagine” (John Lennon):** “Imagine there’s no heaven, It’s easy if you try, No hell below us, Above us only sky, Imagine all the people, Living for today...”. **Завдання 3.2. Rhetorical devices. Audience (Extracts A,B,C): Інструкція:** Many speakers stress that they and their audience are on the same side. In extract 1 Martin Luther King starts his speech by addressing his audience in a particular way that draws them together with him. How does he do this? Does he do this anywhere else in the speech? Who do you think his audience is? What tells you? Write the exact words he uses. What word does Old Major use to address his audience? Why has he chosen this word? Look it up in a dictionary to get its exact meaning. How many times does he use this word in the speech? Why do you think this is? Who is John Lennon singing to? How do you know? **Завдання 3.3. Rhetorical devices. Emotive words and phrases (Extracts A,B,C).** Each of the speeches starts with words designed to stir up the emotions of the audience. This is so that the writers can grab the attention of the audience quickly. Pick out the emotive words and phrases at the beginning of each speech that you think would affect the audience in this way. **Завдання 3.4. Rhetorical devices. The call to action.** The endings of speeches are important too. They should inspire the listeners to do something. Each of the makers

of the speeches (we can think of John Lennon's song as a speech set to music) asks the audience to take some action after hearing the speeches. What action does each speaker want to be taken? Illustrate your answer with quotations. Write down a similarity between Old Major's ending and Martin Luther King's. What are they both encouraging the audience to do? Which words at the end of John Lennon's song are similar to Martin Luther King's final sentence? **Завдання 3.5. Rhetorical devices. Persuasive and powerful themes:** The writers and speakers use lots of repetition to make their points to help to persuade their audience. Go through the speeches marking where the writer repeats a phrase or a particular word for special effect. For example, Martin Luther King repeats the phrase "I have a dream..." How often does he use it? Martin Luther King uses the "dream" idea as a way of getting his thoughts across to the audience. It is a powerful theme in his speech. Look at the speeches by Martin Luther King, Old Major and the song by John Lennon. Write down the themes that run through those extracts. **Завдання 3.6. Rhetorical devices. Rhetorical questions.** In some speeches the writer uses questions to set up the next part of the speech. He does not expect anybody to answer the questions because the writer intends to answer them himself. This can be seen very clearly in Old Major's speech when he asks: "Now, comrades, what is the nature of this life of ours?" ... Look through the rest of Old Major's speech. See if you can find any more rhetorical questions. If you can write them down. What answer does he give to his questions? (Харісон, 2002). Окреслені фрагменти вправ дають змогу студентам-перекладачам ознайомитися з етикою оратора, сформувати основи риторико-мовленнєвої культури, вдосконалити техніку мовлення та розвинути логічне мислення. Важливо зазначити, що у риторичі важливішим моментом у передачі інформації є як виголошується повідомлення, тембр голосу, візуальна та фізична експресія, постава. **Завдання 3.7. Starter activity.** We can take the same words and give them different meanings by changing the way that we say them. With the partner on your table take the card you have with the statement or question printed on it and take turns saying it to your partner trying to get across a different meaning. See if your partner can work out how you are trying to say it. You can use any or all of the ways suggested below: Aggressively, Quietly, Calmly, Angrily, Peacefully, Defiantly, Questioningly, Sarcastically, Joyfully, Sadly, Uncertainly, Fearfully, Fearsomely. **Продуктивне (аналітико-творче) завдання з вербальної риторики 3.8. Оформлення власних виступів. Підготовка монологічних текстів.** Студентам подається зразок-схема структури промови. Робота над схемою допоможе студенту в процесі підготовки власного виголошення виступу. Після виступу наступає момент релаксації: викладач оцінює майстерність студента як оратора, підбиває підсумки виконаної роботи. **Writing Frame: Beginning: Welcoming Using friendly 'joining' phrases:** My friends, Comrades, Brothers and sisters, Fellow pupils, Classmates, Colleagues; **Establish theme:** I have a dream..., I believe that one day soon... It won't be long before My parents told me... I have a vision of the future... **Emphasise the bad:** The world we live in is a bad place, Every day we have to quit up with, We all hate the..., Have you seen the way we are treated; **Describe the changes:** What sort of world do we want? ... What would it be like to..., Next year..., Next time..., In the future we..., A golden time is ahead... **Ending Call to action:** And so I say to you brothers and sisters..., Its time for us to..., When you leave here you must... (Харісон, 2002). Задекларовані фрагменти вправ надають змогу виробити індивідуальний ораторський стиль здобувачів, вчать критично характеризувати специфіку виступів та риторичних текстів рольових моделей провідних світових ораторів.

Висновки. Проведене дослідження переконує, що розширення інноваційних та модернізованих напрямків мовної підготовки перекладачів, збагачення перекладацької комунікативної компетенції, зокрема риторико-мовленнєвого аспекту, є надзвичайно актуальним та необхідним. Володіння риторичною компетенцією перекладачів передбачає підвищення рівня їхньої професійної підготовки у сучасних умовах, а їхня інтеркультурна мовна особистість ставить на перший план необхідність реалізації власних риторичних ресурсів для здійснення професійної діяльності, до зростання якісної, потужної, дієвої, оптимальної та переконливої комунікації конкурентноспроможних фахівців. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вдосконаленні моделювання нашої освітньої програми підготовки перекладачів, а саме: специфіки роботи з цифровими та сучасними медіатекстами (цифрова риторика), публіцистичними висловлюваннями та текстуальними технологіями, впливу візуальних компонентів інтернет-мемів – риторики соцмереж, аудіоконтентом (подкасти, аудіокниги) – особливостями нового етапу та формату комунікації сьогодення в умовах діджиталізації та забезпечення навчально-методичної літератури з курсу «Основи іншомовної риторики».

Література:

1. Воробйова А. В. Навчання візуальної риторики на заняттях англійської мови у вищих навчальних закладах *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2022. Вип. 81. С. 142–146.
2. Ковалик М. Формування риторичної компетентності студентів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 42. Том 1. С. 183–188.
3. Муратова В.Ф. Перекладацький аспект викладання риторики. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. Філологічні науки. № 1 (53) січень, 2018 С. –730.
4. Ницета В. Риторичні вміння як діяльнісний компонент риторичної компетентності. *Українська мова і література в школах України*. Запоріжжя, 2013. № 7. С. 13–18.
5. Ницета В. Формуємо риторичні вміння та риторичну компетентність : програма дослідно-експериментального навчання української мови. *Українська мова і література в школах України*. Запоріжжя, 2015. № 7-8. С. 66–73.
6. Снегір'ова С.О. Риторика і навчання усного перекладу. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. 2009. № 3. С. 206–215. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/9961>
7. Шупта О. В. Риторична культура майбутнього перекладача як фактор успішності його професійної діяльності. *Scientific researches and their practical application. Modern state and ways of development*. Khmelnytskyi, 17.12.2015. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer41/52.pdf>
8. Venuti Lawrence. *The Translator's Invisibility: A History of Translation* (2nd ed.). Abingdon, Oxon, 2008. U.K.: Routledge. p. 273. ISBN 978-0-415-39453-6.
9. Harrison F. Comparing Texts Rhetorical Devices. Nov. 2002. URL: <https://crestenglish.weebly.com/uploads/1/4/3/6/14366244/comparingtextsrhetoricaldevicesb.pdf>

References:

1. Vorobiova A. V. Navchannia vizualnoi rytoryky na zaniattiakh anhliiskoi movy u vyshchych navchalnykh zakladakh//Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh : zb. nauk. pr. / [redkol.: A.V. Sushchenko(holov. red.) ta in.]. Zaporizhzhia : KPU, 2022. Vyp. 81. S.142-146.
2. Kovalyk M. Formuvannia rytorychnoi kompetentnosti studentiv. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho der- zhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka / [redaktery-uporiadnyky M. Pantiuk, A. Dushnyi, I. Zymomria]. – Drohobych: Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2021. Vyp. 42. Tom 1. S. 183-188.
3. Muratova V.F. Perekladatskyi aspekt vykladannia rytoryky. aukovy zhurnal «Molodyi vchenyi». Filolohichni nauky. № 1 (53) sichen, 2018 S. –730.
4. Nyscheta V. Rytorychni vminnia yak diialnisnyi komponent rytorychnoi kompetentnosti // Ukrainska mova i literatura v shkol. Zaporizhzhia, 2013: № 7. S. 13-18.
5. Nyscheta V. Formuiemo rytorychni vminnia ta rytorychnu kompetentnist : prohrama doslidno-eksperymentalnoho navchannia ukrainskoi movy// Ukrainska mova i literatura v shkolakh Ukrainy. Zaporizhzhia, 2015. № 7-8. S. 66–73.
6. Sniehirova Ye.O. Rytoryka i navchannia usnoho perekladu. Linhvistyka KhKhI stolittia: novi doslidzhennia i perspektyvy. 2009. № 3. S. 206-215. URI: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/9961>
7. Shupta O.V. Rytorychna kultura maibutnoho perekladacha yak faktor uspishnosti yoho profesiinoi dilnosti// Scientific researches and their practical application. Modern state and ways of development, Khmelnyskyi, 17.12.2015. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer41/52.pdf>
8. Venuti, Lawrence. The Translator's Invisibility: A History of Translation (2nd ed.). Abingdon, Oxon, 2008. U.K.: Routledge. p. 273. ISBN 978-0-415-39453-6.
9. Harrison F. Comparing Texts Rhetorical Devices. Nov. 2002. URL: <https://crestenglish.weebly.com/uploads/1/4/3/6/14366244/comparingtextsrhetoricaldevicesb.pdf>